

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ И
ПОСЛОВНЕ ИНФОРМАТИЧАРЕ - СИРМИЈУМ**

Јована Луковић

**ПРИНЦИПИ РАЗВИЈАЊА РЕАЛНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
У КОНТЕКСТУ УРБАНЕ И РУРАЛНЕ СРЕДИНЕ**

Сремска Митровица, 2023.

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ И
ПОСЛОВНЕ ИНФОРМАТИЧАРЕ - СИРМИЈУМ**

Студент: Јована Луковић 47/19-м

**ПРИНЦИПИ РАЗВИЈАЊА РЕАЛНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
У КОНТЕКСТУ УРБАНЕ И РУРАЛНЕ СРЕДИНЕ**

МАСТЕР РАД

Ментор:

др Дејан Савичевић, проф.

Сремска Митровица, 2023.

Мастер рад

Ментор: др Дејан Савичевић, проф.

Стручни сарадник: Драгана Орашанин

ТЕМА МАСТЕР РАДА:

Принципи развијања реалног предшколског програма у контексту урбане и
руралне средине

ПОДАЦИ О СТУДЕНТУ:

Презиме, име једног од родитеља, име: Јована, Миљко, Луковић

Број индекса: 47/19-m

Студијски програм: Струковни мастер васпитач

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Др Дејан Савичевић, професор струковних студија у Високој школи струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре – Сирмијум, у Сремској Митровици. Докторску дисертацију одбранио 2013. године, на факултету спорта и физичког васпитања, из области Методика физичког васпитања и спорта са основама хумане локомоције.

ПОДАЦИ О САРАДНИКУ ПРАКТИЧАРУ:

orasanindragana960@gmail.com

АПСТРАКТ

Дворишни простор треба да буде изазован, заснован на природним материјалима.

Простор напољу треба да омогућава деци да могу да га конструишу, мењају и граде, да се у њему деца осећају безбедно, али да пружа изазове; да је тајанствен и пружа прилике за „скривање” и издвајање; да је неструктуриран и полуструктуриран; да провоцира стварно или имагинарно прилагођавање и мењање простора током игре; да пружа могућности различитих кинестетичких и сензорних доживљаја и активности и практичне манипулације. Да ли вртићи у градској средини и они на сеоском подручју пружају све наведене захтеве, постоје ли разлике у задовољавању истих, намеће се као питање на које ће се дати одговори у даљем раду.

Кључне речи: *двориште, град, село, дете.*

САДРЖАЈ

АПСТРАКТ.....	4
УВОД.....	6
1. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА.....	7
2. ПРИЦИПИ РАДА У КРЕИРАЊУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА.....	8
3. ФИЗИЧКО ОКРУЖЕЊЕ КАО ДИМЕНЗИЈА ПРОГРАМА.....	12
4. ДЕЧИЈА ИГРА.....	18
4.1 Игра као вид физичког васпитања.....	23
5. МОТОРИЧКЕ АКТИВНОСТИ.....	25
6. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА У РУРАЛНОЈ СРЕДИНИ.....	26
6.1 Карактеристике и изглед простора у руралној средини.....	27
7. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА У УРБАНОЈ СРЕДИНИ.....	32
8. ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ ФИЗИЧКИХ АКТИВНОСТИ.....	38
9. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА.....	41
9.1 Предмет истраживања.....	41
9.2 Проблем истраживања.....	41
9.3 Циљ и задаци истраживања.....	41
9.4 Хипотеза и подхипотезе.....	42
9.5 Методе, инструменти и технике истраживања.....	42
9.6 Узорак истраживања.....	43
9.7 Статистичка обрада података.....	43
10. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	44
11. ДИСКУСИЈА.....	52
ЗАКЉУЧАК.....	54
ЛИТЕРАТУРА.....	55
ПРИЛОГ.....	56

УВОД

Физичка активност је један од најважнијих спољашњих фактора утицаја на развој и раст деце. Кад се говори о физичкој активности деце, мисли се на њихову свеукупну активност која је повезана са радом мишића, без обзира на облике: настава физичког васпитања, игра, спортска рекреација или спортска активност. Основна одлика дечијег узраста је интензиван раст и развој, као и стварање позитивних предуслова који ће утицати на здравље детета. Поред социјалне компоненте коју обезбеђује породица, веома је битан и физички фактор, тј. кинези-фактор, јер ствара позитивну климу раста и развоја детета.

Изузетна важност редовног упражњавања спортских активности код деце огледа се у развоју самопоуздања, побољшању квалитета сна и здравих навика, бољем расположењу, регулацији емоција, а самим тим и бољем успеху у школи. Из тог разлога физичко васпитање можемо сврстати у један од најважнијих области рада, али и неодвојив део дечијег живота. Циљ физичког васпитања је да се уз помоћ разноврсних моторичких активности, допринесе свеукупном развоју личности ученика (когнитивним, афективним, моторичким). Развојем моторичких способности, директно се утиче на усавршавање и примени моторичких умења и навика неопходних у свакодневним и специфичним условима живота.

У даљем раду се разматра управо утицање на моторички развој деце кроз принципе развијања реалног програма при чему се пореде утицаји у урбаној и руралној средини.

1. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Предшколска установа као место реалног програма се континуирано развија у правцу демократске, инклузивне и рефлексивне праксе, градећи реални програм у конкретном контексту, заједничким учешћем деце и одраслих.

Предшколска установа подржава добробит деце, породице и аутономију, креативност и професионалност практичара. Програм се гради кроз заједничко учешће свих учесника - деце породице и васпитача, у конкретном контексту заједнице којој сви припадамо, полазећи од концепције Основа програма. Програм није унапред прописан, већ је израњајући, јер се односи на конкретну децу, њихове породице и развија се уважавајући специфичности животног окружења породица и вртића.

Циљ предшколског васпитања и образовања у односу на дете је подршка добробити детета кроз односе и делање. Општи циљ рада је стварање подстицајног окружења за развој и учење деце, грађење квалитетних односа међу децом, одраслима и са локалном заједницом, развијање програма који ће бити заснован на реалним животним искуствима деце и усмерен на ситуације које су за њих смислене, оснаживање рефлексивности и тимског рада практичара и повезивање у истраживачку заједницу која гради квалитет предшколског васпитања и образовања.

Реални програм је обликован контекстом предшколске установе односно конкретног вртића у коме се развија. Контекст чини одређена култура и структура установе, непосредна заједница и сви учесници програма. Културу установе чини одређени систем вредности, исказане и подразумевајуће норме, писана и неписана правила, традиција, очекивања и обрасци односа по којима установа функционише.

У развијању реалног програма потребно је стално критичко преиспитивање културе и структуре – како оне утичу на обликовање програма и колико су усаглашене са концепцијом Основа програма (Године узлета, 2018).

2. ПРИЦИПИ РАДА У КРЕИРАЊУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА

Принципи развијања реалног програма подржавају грађење и неговање односа уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Смернице за креирање квалитетног реалног програма налазимо у принципима који су дати у „Годинама узлета“:

- принцип усмерености на односе,
- принцип животности,
- принцип интегрисаности,
- принцип аутентичности,
- принцип ангажованости и
- принцип партнерства.

Принцип усмерености. У развијању програма, фокус васпитача је на стварању подржавајућег социјалног и физичког окружења којим се обезбеђује сигурност, континуитет, учешће деце и укљученост васпитача и којим се негују односи уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Принцип животности. У развијању програма, фокус васпитача је на развијању заједништва деце и одраслих, вршњачке заједнице и повезивању са породицом и локалном заједницом, стварањем прилика за заједничко учење. Заједничко учење се остварује кроз активности које су смислене јер проистичу из искустава, аутентичних интересовања и односа, потреба и иницијатива, проблема и питања, догађаја и збивања у групи и заједници. У развијању програма, фокус васпитача је на стварању прилика за интегрисаности учење као интегрисаног искуства детета кроз оно што чини (делање) и доживљава (односи), а не према унапред испланираним појединачним активностима на основу аспекта развоја или образовних области и издвојеним садржајима подучавања.

Принцип аутентичности. У развијању програма, фокус васпитача је на препознавању и уважавању интегритета, различитости и посебности сваког детета, развојних, културних, социјалних и других специфичности деце и њихових породица, као и јаким странама и потенцијалима сваког детета, посебно узимајући у обзир потребе за подршком деци са сметњама у развоју и инвалидитетом и деци из других осетљивих

друштвених група. Принцип аутентичности подразумева индивидуализовани приступ сваком детету уз истовремену подршку укључивању сваког детета у вршњачку заједницу и заједничке активности.

Принцип ангажованости. У развијању програма, фокус васпитача је на ситуацијама и активностима којима се подржава: учење детета кроз властиту активност; ангажованост детета; иницијатива и избор деце; различити начини бављења појединим питањима, проблемима и садржајима; стваралачка прерада искуства и креативно изражавање властитих идеја, доживљаја, мишљења и сазнања. Принцип ангажованости подразумева укљученост васпитача и заједничко учешће са децом, а не директно подучавање.

Принцип партнерства. У развијању програма, фокус је на уважавању перспективе деце и породице (њихових мишљења, идеја, иницијативе, одлука) и на различитим начинима укључивања породице и повезивања са локалном заједницом (Године узлета, 2018).

На наведеним принципима, васпитач развија програм кроз следеће стратегије:

- планирање,
- заједничко развијање програма и
- праћење и вредновање кроз документовање.

Планирање. Развијање интегрисаног приступа кроз тематско и пројектно планирање Интегрисаним приступом, васпитач омогућава деци да уче кроз јединство оног што доживљавају, промишљају и онога што раде. Планирање у интегрисаном приступу може бити тематско или пројектно. Идеја за тему/пројекат може да проистиче из свакодневних искустава које деле деца и одрасли, из игре деце, из проблематике која заокупља децу и интересује их, из уочених потреба и упитаности деце и васпитача, из различитих догађаја у дечјем вртићу и у локалном окружењу. Након оквирног одређења теме или почетне идеје за пројект, васпитач истражује различите изворе из области сазнања, културе и различитих делатности; проналази идеје и промишља чиме би све могли почетно да се баве и истражују у оквиру теме/пројекта ослањајући се на професионална знања о узрасним карактеристикама и познавање деце у групи; шта је

потребно припремити од опреме и материјала који ће подстаћи децу да испробавају своје идеје.

Развијање теме или пројекта треба да буде стваралачки процес, подједнако изазован и за децу и за васпитача, кроз који заједнички откривају, играју се и креирају. Васпитач заснива тему/пројекат на принципима развијања реалног програма, због тога планира тему/пројекат увек само неколико корака унапред и циклично наставља да планира тако што:

- планира опремање простора различитим средствима и материјалима који су инспиративни и провокативни деци за истраживање у оквиру теме/пројекта (уметнички предмети, различити штампани материјали, справе, апарати, полуструктурирани и неструктурирани материјали...);
- на основу идеје за неку активност, планира начин организовања те активности који је у складу са принципима развијања програма;
- на основу садржаја који проистичу и везани су за тему или пројекат, васпитач планира организацију активности и начине свог учешћа у активности (начине подупирања, моделовања, проширивања). Садржаји су у функцији истраживања у оквиру теме/пројекта, а нису готова знања која деца треба да усвоје;
- планира ресурсе који су потребни, који се могу набавити, направити или позајмити;
- планира могуће начине укључивања родитеља, деце из других група и појединаца из локалне заједнице;
- планира места у локалној заједници у којима могу да проширују искуства везана за тему/пројекат (институције, организације, отворени простори, појединци) (Године узлета, 2018).

Заједништво је организовано око смислених ситуација (интегрисаног) учења које израћају из искуства, питања, догађаја, збивања у групи и заједници. Сваки члан заједнице је уважен у својој аутентичности. Негује се индивидуализовани приступ сваком детету, уз подршку деци са сметњама у развоју и инвалидитетом и деци из других

осетљивих група. У развијању програма фокус је на уважавању перспективе деце и породице и повезивању са локалном заједницом.

Планирање васпитно-образовног процеса настаје и развија се у заједништву деце, родитеља и васпитача. Програм који настаје је смислено повезан са контекстом и истраживањима релевантим деци и одраслима у заједници. Планирање је тематско или пројектно, засновано на интегрисаном приступу учењу, у коме постоји јединство доживљаја, мисли и делања. Процес планирања је стваралачки (није унапред дат) и одражава реалност живота групе, смислен је заједници и доноси измене у простору и креираним ресурсима. Идеја за тему/пројекат може да проистекне из заједничких искустава која деле деца и одрасли, из дечје игре, из проблематике која заокупља децу, из уочених потреба и запитаности деце и васпитача, из различитих догађаја у вртићу или окружењу. У процес планирања укључени су и родитељи, а васпитач планира места у локалној заједници у којима деца могу да проширују искуства везана за тему или пројекат. Циљ у планирању није долажење до брзог решења, или овладавање специфичним знањима, већ осмишљавање подршке процесу учења засноване на принципима развијања реалног програма. Документовање омогућава видљивост програма и учења и развоја деце. Видљивост процеса учења је пре свега потребна деци како би могли да посматрају свој напредак у учењу, да договарају и праве претпоставке о будућем смеру истраживања. Сврха документовања је и континуирано грађење квалитета програма кроз критичко преиспитивање и рефлексивни приступ (Године узлета, 2018).

3. ФИЗИЧКО ОКРУЖЕЊЕ КАО ДИМЕНЗИЈА ПРОГРАМА

Простори вртића су различити по величини и капацитету, неки се налазе у урбаним деловима града, а други су у природном окружењу.

Сви вртићи имају дворишта и/или терасе. Оно што је заједничко за све просторе јесте да су безбедни и предвидиви, отворени и доступни. У оквиру сваког вртића, сви простори, унутрашњи и спољашњи су повезани и међусобно интегрисани, са флексибилном наменом.

Простор одражава концепцију програма и нарочита пажња се посвећује сталном реструктурирању, развијању и обогаћивању простора, у партнерству са породицом и локалном заједницом.

Простор реалног програма није само радна соба. Он обухвата:

- свакодневно коришћење отвореног простора за различите активности, игре и истраживања. Дворишни простор треба да буде изазован, заснован на природним материјалима. Простор напољу треба да омогућава деци да могу да га конструишу, мењају и граде; да се у њему деца осећају безбедно, али да пружа изазове; да је тајанствен и пружа прилике за „скривање” и издвајање; да је неструктуриран и полуструктуриран; да провоцира стварно или имагинарно прилагођавање и мењање простора током игре; да пружа могућности различитих кинестетичких и сензорних доживљаја и активности и практичне манипулације. Да би могла да користи такав простор на активан начин и у различитим временским условима, потребна је адекватна одећа и обућа за децу;

- простор целог вртића (посебно заједнички простори као што су ходници, атријуми, сале) за различите начине сусретања и заједничког учешћа деце различитих узраста и других одраслих;

- коришћење различитих места у заједници као места активности деце (Године узлета, 2018).

Он обухвата и свакодневно коришћење отвореног простора за игру и учење, заједничке просторе у вртићу, који пружају могућности за различите начине сусретања и заједничког учешћа деце различитих узраста и других одраслих, као и различита места у локалној заједници као места активног учешћа деце. Простор је променљив и динамичан. Приступачан је деци, подстицајан, инспиративан и омогућава деци да бирају активности и садржаје и начине груписања - могу да раде заједно и сарађују, али и да се осаме и да самостално користе материјале на различите начине. Деца имају могућност да реорганизују простор, уређују га, истражују, креирају, стварају. На тај начин деца граде лични и групни идентитет и добијају прилику да се осете уважено и одговорно, а пре свега имају мноштво прилика да уживају и да се радују. Простор је организован тако да садржи различите просторне целине. Промене у простору резултат су истраживања иницираних дечјим питањима, игром и пројектима које као мале заједнице развијају. Материјали који се могу наћи у простору су природни, дрвени, пластични, рециклажни и други који омогућавају вишенаменско коришћење и подстичу дечју машту и креативност. Осим играчака и материјала са вишенаменском употребом (рестлова), у простору се могу пронаћи и реални предмети који омогућавају деци непосредан доживљај стварности. Двориште и сви простори вртића су места за игру и учење и одражавају концепцију Основа програма. Функције свега изложеног у простору су истраживање, видљивост програма, персонализованост (даје слику идентитета групе и појединаца), и подстицање заједничког учешћа свих актера (деце и одраслих у вртићу и заједници). Временска организација је флексибилна у односу на структурирање редоследа и трајања различитих ситуација и активности у вртићима. Дневни ритам активности је устаљен, што омогућава предвидљивост и помаже деци да стекну дневне рутине. Свакодневне активности (обедовање, спавање, боравак напољу...) се планирају у дијалогу са породицом и локалном заједницом, а у складу са потребама деце. Уважавају се индивидуалне разлике (у вези са исхраном, одмором) које подржавају дечју добробит. Промишља се о начинима договарања са децом о правилима везаним за рутине и подстиче самосталност деце у обављању рутина.

Физичко окружење треба да подржава:

1. Сарадњу и позитивну међузависност

- Простор и време су организовани тако да пружају могућности деци да раде заједно и сарађују;
- простор и материјали омогућавају и подстичу различите облике груписања деце и заједничког учешћа у ситуацијама делања.

2. Уважавање посвећености у активности и иницијатива

- Простор је организован тако да пружа могућност детету да се осами и да деца не буду ометана док се баве неком активношћу;
- материјали су груписани и лако приступачни, чиме се деца подстичу да буду независна и праве изборе;
- деца могу да реорганизују и уређују простор и материјале.

3. Истраживање, експериментисање и стваралаштво

- Физички простор је предвидљив, безбедан и прегледан али динамичан и богат подстицајима који позивају на истраживање;
- постоји мноштво неструктурираног и полуструктурираног материјала, различити ликовни материјали, реквизити, који могу да се користе на различите начине и који омогућавају различите начине изражавања;
- постоје различити сензорни материјали и материјали којима се подржавају сензорне активности и практична манипулација; простор је опремљен тако да је изазован и да при томе доприноси да деца прошире своја размишљања, умења и доживљаје у оквиру оног чиме се баве;
- постоји много правих, реалних и аутентичних предмета и

материјала који одражавају реални живот деце, породице и васпитача;

- постоје материјали и продукти којима се подржава развој ране писмености (штампани материјали, плакати, књиге и сликовнице, мапе, шеме, различите врсте прављених календара и скала, графички симболи...);

- изложени материјали у соби и на зидовима одражавају процес активности које се одвијају у групи.

4. Различитост

- Удобан и функционалан намештај за децу и одрасле;

- простор је приступачан свој деци;

- материјали пружају могућности да се ствари раде на различите начине.

Декорације, материјали и средства илуструју и одговарају разним врстама различитости и оспоравају предрасуде и стереотипе.

5. Припадност и персонализованост

- Простор је персонализован и одражава особености и живот групе и поједине деце;

- простор одражава живот и културу заједнице и дечја животна искустава;

- простор рефлектује заједничке идеје и вредности;

- у простору су видљиви продукти и континуитет активности деце и других учесника.

6. Телесни, сензорни и естетски осећаји зачудност

- Простор пружа могућности за различита сензорна искуства и активности – истраживање текстура, мириса, звукова, тонова, мелодија, покрета;

- пружа могућности за различите начине кретања,

- коришћења свог тела и истраживање телом;
- начином уређења предмета и материјала подржава се естетски доживљај;
 - постоје елементи природе (неструктурирани природни материјали, плодови, саднице, семена...);
 - постоји лепота, склад и маштовити и тајанствени простори (Године узлета, 2018).

Бенефити боравка на отвореном су:

Промовише креативност и машту

Слободни стил игре на отвореном омогућава деци да смислено комуницирају са околином. Ван зидова, деца добијају додатни простор да слободније размишљају, осмишљавају соптвене активности и приступају свету на инвентиван начин, близак децјој природи. У свакодневној пракси видимо да начин на који се деца Повратка играју напољу има много мање структуре од већине играња у затвореном. Мањак структуре – вишак креативности.

Учи децу одговорности и емпатији

Када детету укажемо поверење да се брине о живом свету и свом окружењу, дали смо му прилику да искуствено научи шта се дешава када заборави да залије биљку, извуче цвет из корена или немарно нагази пужа. Одговорност која се од деце очекује не јавља се сама по себи са сазревањем, већ се гради од раног узраста. Слобода истраживања и ризичне игре у коју деца често улазе имају непроцењив значај управо за развој одговорности, самосвести, поверења (Сајт: [хттпс://повратакприроди.рс/ризик-у-децијој-игри-засто-га-деца-воле-и-засто-им-је-потреба-н/](http://повратакприроди.рс/ризик-у-децијој-игри-засто-га-деца-воле-и-засто-им-је-потреба-н/), 2.10.2020).

Подстиче размишљање

Природа ствара јединствени осећај чуђења који ниједно друго окружење не пружа. Појаве које се свакодневно срећу у природи чине да деца постављају питања о земљи и животу који она подржава.

Омогућава различиту стимулацију

Природа можда делује мање узбудљиво од једне видео игре, али у стварности активира више чула. Дете може видети, чути, окусити, намирисати, додирнути спољашње окружење.

У здравом телу – здрав дух

Интеракција са природом аутоматски значи вежбање и активност. Већ и сама шетња пружа бројне бенефите за здраво држање детета. А где је тек развој моторике и спретности при пењању на дрво, скакању, вожњи бицикла, провлачењу, копању... Упоредимо 15 минута квалитетно проведеног времена у дворишту са тродупло више времена седења на каучу.

Смањује стрес и умор

Градско окружење захтева усмерену пажњу, што нас присиљава да игноришемо дистракције (буку, гужву, хаос) и исцрпимо мозак. У природним окружењима, спонтано практикујемо пажњу без напора, а таква врста пажње ствара осећај задовољства, а не умора. (Сајт, <https://повратакприроди.rs/засто-је-добро-бити-напољу-са-децом/>, 1.9.2022.).

4. ДЕЧИЈА ИГРА

Трагајући за дефиницијама дечје игре, у литератури се наилази на бројна одређења, која наглашавају њене карактеристике, које је одвајају од других дечјих понашања, или наглашавају њену функцију у дечјем развоју и васпитању, као и услове њеног јављања, описујући је на тај начин мање или више потпуно. Разумевање и тумачење дечје игре отежава и то што се у игру сврставају многе активности, или се она поистовећује са другим активностима.

Често се чује фраза да је игра начин живота предшколског детета, као што се често не прави разлика између дечје игре и других облика дечјег делања. То значи или претерано уопштавање игре, или занемаривање једног дела дечје праксе. Дечја пракса је комплексан појам и обухвата читав низ понашања и активности, која се могу тумачити као стваралачки, сврховити и хуманизовани облик њихове људске самореализације. Сатон-Смит каже да су одрасли изумели дечји свет, свет нестваран и неекономичан - свет игре (у односу на свој свет трезвености и функционалности), па су закључили да се у њему деца играју. Све што се дешава у њему нужно је игра, па и деца сама науче да користе реч „игра” или „претварати се” као сигнале за било коју од својих активности. (Сатон-Смит, 1989: 167)

Многи су покушавали да објасне сложену природу и функцију игре у животу човека и установе карактеристике по којима би се она могла издвојити од осталих активности или облика људског понашања. Иако су ти напори довели до многих, контроверзи и спорова, као и бројних теорија које игру сагледавају са културолошког, социолошког, психолошког, педагошког или неког другог аспекта, преовлађујуће је схватање да игре нису посебна врста активности међу другим активностима, већ одређен начин понашања са карактеристикама које, ако су присутне, могу скоро сваку активност да претворе у игру.

Међу обележјима која игру чине игром, обично се издвајају следећа:

■ игра је слободан чин (независан од притисака споља и изнутра, нарочито од ризика неуспеха);

■ игра је сама себи циљ;

- игра је непродуктивна (не производи добра као рад или уметност);
- одвија се по правилима која су добровољно прихваћена, али се строго поштују;
- непоновљива је по току и исходу;
- фиктивна је у односу на стварни живот;
- ограничена је у простору и времену;
- унутрашње је мотивисана,
- спонтана и прожета пријатним емоцијама. (Huizinga, 1970; Кајоа, 1979)

Стјуарт Браун (2001) наводи игру као основни биолошки инстинкт: она је саставни део нашег здравља, као и сна и исхране. Игра се налази у центру дечјег света и главно је обележје дечје културе (Рајић и Петровић-Сочо, 2015). Она је огледало свега што је детету важно. Дете се игра из различитих разлога и у различите сврхе: ако је радознано, истражује или учи нове ствари, вежба различите вештине. Игра такође служи као основа за развој друштвених вештина и односа. Игру, посебно ону друштвену, која укључује социјалне интеракције, развојни психолози посебно истичу. Значај игре за укупан развој детета је неупитан, па је игра у фокусу бројних истраживања. Савремени теоретичари су заокупљени начинима на које се деца играју, како деца уче друштвене интеракције са вршњацима, како креативност и машта обогаћују игру, како деца уче да деле и како да попуштају. Дете се укључује у игру са другом децом, дели своја искуства и знања, гради односе и учи како да ефикасно и на задовољавајући начин функционише у друштвеној интеракцији, посебно са вршњацима.

Како се дете развија и мења, тако се и његова игра развија и мења. Толико је карактеристичана да се ретко питамо зашто настаје, како се развија и какви су њени ефекти (Кларин, 2017). Садржајна игра укључује и играчке које су детету потребне, а које су обично прави предмети за конкретну и функционалну употребу или представљају симболе за нешто друго. Игра се може дефинисати као свака активност коју дете бира само и последица је уживања и задовољства (Линдон, 2001).

Игру, каква год да је, карактеришу неке заједничке карактеристике (Кларин, 2017; према Рубин, Феин и Ванденберг, 1983):

- Игра је суштински мотивисана, није стимулисана спољашњим стимулусима, није обавезна.

- Игра је спонтана, ослобођена је спољашњих казни, сама је себи сврха.
- Игра поставља питање: „Шта могу да урадим са овим предметом или особом?“
- Игра није озбиљна представа или активност.
- Игра је ослобођена спољних правила.
- Игра укључује активно ангажовање

Дете учи и кроз истраживачке активности, које је често тешко разликовати од игре, посебно на раним узрастима (Пешић,1987.) Све што је ново у околини привлачи пажњу детета и оно му, после устежања (док се не увери да је то ново безопасно) прилази и упознаје га активно делујући на њега (пипањем, ударањем, разгледањем, ослушкивањем, стављањем у уста) или доводећи у међусобни однос различите предмете (нпр. Слагање коцки). Да ли се сва ова дејја понашања могу сматрати игром?

Садржај дејжих игара може се посматрати у односу на промене услова у којима деца и одрасли живе. Промене услова живота мењају и дејје социјално искуство, па се мења и садржај њихових игара. Сличности и различитост услова живота у различитим срединама и временима, објашњавају сличности и различитости у садржају дејжих игара код различитих култура, народа, социјалних слојева итд. У играма данашње деце одражава се њихов свакодневни живот, па су честе игре на теме породичног живота (кување, обедовање, прославе, односи родитељ - дете, супружнички односи и сл.), као и теме везане за професије људи – практичне радње и односи међу људима које подразумевају најчешће професије лекара, фризера, возача, продавца, и др.

Специфичност дејжих индивидуалних искустава, међутим, одређује карактеристични и специфични моменат активности и односа међу одраслима, које деца у игри реконструишу (нпр. припрема рођенданске торте за ћерку; обавезан ручак за дете пре изласка напоље; славски ручак; преглед и превијање пацијента са повређеном руком; одмор на плажи; и др.) Сваки доживљај, ситуација у којој се дете нашло може да постане предмет, односно садржај његовог играња. Велики је утицај и литературе за децу и медија, посебно телевизије. Деца често имитирају јунаке и одигравају сцене из дејжих цртаних и играних филмова, серија (и не само дејжих). (Мијаиловић, 2010)

Оно што их приближава играма су: практично деловање, понављање, отсуство принуде и задовољство. Остаје међутим проблем мотивације. Мирјана Пешић, као

критеријум за разликовање дечјих истраживачких активности и игре, наводи управо мотивацију. Ако је она спољашња, тј. ако дете на активност покреће новина - нов, необичан, непознат предмет, промена у ситуацији, онда се ради о истраживачким активностима. Игра је увек покренута изнутра. Када је предмет истражен и упозната његова својства, тек тада може да постане предмет играња. Када добије нову играчку, дете неће одмах започети да се игра њом, већ ће је прво истражити и тек када упозна њена својства и могућности користиће је за игру (Пешић, 1987).

Деца раних узраста кроз разноврсне игровне активности желе да овладају својим окружењем, а тиме и инструментима властитог развоја (Монтесори, 2003). У периоду од треће године до поласка детета у школу оно свесно, промишљено и срећно осваја свет око себе, »упија« многобројне и разноврсне утиске из своје околине, који га подстичу на активност. По речима М. Монтесори, то је »блажено доба игре – доба истинског стварања«. Захваљујући стеченим искуствима, развијају се, граде и усавршавају дечије скривене способности. Зато је ово и период »конструктивног усавршавања«. Деца лако и брзо овладају својим окружењем када је оно примерено њиховим потребама и могућностима у сферама развоја физичких способности, интелектуалних потенцијала, социо-емоционалног понашања, комуникације и стваралаштва. Монтесоријева је деци нудила играчке–минијатурне предмете, којих до тада није било, сличне онима које у свакодневном животу користе одрасли, да би кроз игру подстакла социјални развој у групи и развила интелектуалне способности. Деца су се са одушевљењем играла предметима и самостално организовала игру. Одраслима су се обраћала за помоћ када су им били потребни објашњење у вези са применом одређених предмета или потврда да се правилно њима служе. Игре су дуго трајале, деца су била задовољна и обузета својим обавезама у игри. Њихова искуства и сазнања су се увећавала. Праћењем и тумачењем активности деце, М. Монтесори и њени сарадници су стварали сопствени едукативни метод, усмерен ка подстицању дечијег развоја. Суштина овог метода је организовање средине у којој ће деца имати потпуну слободу да од понуђених одаберу она средства која желе за своје активности. Овакав приступ истраживачи тога времена, четрдесетих година прошлога века, сматрају »открићем људске душе«, истичући едукативни значај игре. Будући да је игра знатно флексибилнија и боље се уклапа у потребе и интересовања деце, она има предност у односу на школски систем рада. Дидактичке игре пре свега подстичу развој

интелектуалних потенцијала деце, мада се одражавају и на социјални развој. Могу бити игре с утврђеним правилима, које пружају могућност договарања и усаглашавања пре почетка или у току игре, а могу подразумевати и прилагођавање утврђених правила дечијим потребама и могућностима или њихово креирање. Дечије искуство и креативност доприносе варирању игара. Игра тако постаје учење на озбиљан, забаван и интересантан начин. Она је примеренији и атрактивнији начин учења за децу предшколског узраста, али се врло успешно може користити у наставним активностима млађих разреда основне школе. Овом констатацијом желимо да започнемо разматрање проблема превазилажења постојећег дисконтинуитета између предшколског и школског васпитања и образовања.

Неструктурирана, слободна игра је најбоља врста игре за децу. То је игра која се деси сама од себе, у зависности од интересовања детета у одређеном тренутку. Слободна игра је непланирана и омогућава деци да у сваком тренутку искористе игру и машту у темпу који им највише одговара. Игра омогућава деци да:

- развију самопоуздање,
- осете да су вољена, срећна и сигурна,
- вежбају постојеће друштвене и језичке вештине и комуникацију и развијају нове,
- уче како да брину о другима и о свом окружењу,
- развијају физичку спретност и постану снажнија,
- савладавају проблеме и тешка искуства,
- да се забаве и опусте!

Примери неструктуриране игре могу бити:

- креативна самостална или заједничка игра (цртање, свирање, играње, слушање),
- имагинативне игре (прављење кућа од столица и прекривача, маскирање или игре претварања, драмске игре, играње кућним предметима, водом, брашном, пластелином),
- истраживање нових или омиљених места за играње, попут ормана, дворишта, паркова, игралишта и сл.

Структурирана игра је другачија. Она је организована, дешава се у одређено време, на одређеном месту и обично је воде одрасли. Примери структуриране игре:

- друштвене игре у којима учествује цела породица,
- спортске игре,
- сликање, плес, музика.

И структурирана и неструктурирана игра одвијају се унутра или напољу. Играње напољу даје детету прилику да истражује, да буде активно, да тестира своју физичку издржљивост, па и да се испрља! (Unicef, 2014).

4.1 Игра као вид физичког васпитања

Потреба за игром лежи у биолошкој потреби и нагонској тежњи човека да се креће, да буде телесно и духовно активан, да му послужи као средство опуштања и релаксације. Код поделе игара полази се од критеријума:

1. Према интензитету моторичке активности
 - Покретне игре великог интензитета
 - Покретне игре средњег интензитета
 - Покретне игре малог интензитета
2. Према узрасту деце
 - За децу млађих група
 - За децу средњих група
 - За децу старијих група
3. Према врсти моторичких активности
 - Игре којима се задаци решавају ходањем, трчањем, поскакивањем, скакањем
 - Игре којима се задаци решавају провлачење, Пењањем, пузањем, колутањем
 - Игре којима се задаци решавају бацањем, хватањем, гађањем
 - Игре којима се задаци решавају надвлачењем и потискивањем
4. Према постављеном циљу
 - Оријентација у простору
 - Спретност и окретност
 - Опажање, одважност, смелост
 - Брзина реаговања
 - Прецизност, спретност
 - Координација покрета
5. Према начину организовања
 - У једној групи

- У више група
 - У паровима
 - Са индивидуалним улогама
6. Према облицима рада
- Јутарње вежбање
 - Усмерена моторна активност
 - У самосталном активностима где је покретна игра као форме рада
 - На излетима
 - На плесу
7. Према простору
- У затвореном простору
 - На отвореном простору (Ратковић, 2009).

*Игра је здравија од млека,
Игра је снажнија од воде
Игра је за човека,
Најлепши дар слободе (Ришумовић, Љ.)*

5. МОТОРИЧКЕ АКТИВНОСТИ

Физичко васпитање деце предшколског узраста је педагошки процес развоја личности применом адекватних моторичких активности. Јавља се као подсистем општег система физичког васпитања који укључује утемељење, организацију, методичку реализацију и контролисано физичко васпитање деце. При томе се мисли на кретне вештине кроз различите физичке области, физичке способности, планирање, програмирање, организацију и уређење простора, опрему, евалуацију, мониторинг и контролу. Повољан утицај на раст и развој је окосница и основа целокупног развоја личности, због чега је остваривање овог циља основни услов сваког другог развоја (Циновић-Којић, Пелемиш, 2003).

Могу се дефинисати одређене законитости унутар раста и развоја и међусобних релација морфолошких и моторичких димензија. Оне зависе од ендогених и егзогених фактора, а нарочито од пола, узраста, али и од физичке активности деце. Индивидуалне разлике су генератори различитих телесних конституција, као и типова моторичких способности. Познавање законитости које се највише манифестују у виду релација између антрополошких димензија, неопходно је због тога што се ефикасност било којих моторичких програма, уз одговарајуће моторичке способности, може испољити једино преко ефектора, које представљају мишићи, кости и зглобови (Бала, Јакишић и Поповић, 2009). Према томе, испољавање моторичких способности директно зависи, осим од стања централног нервног система и од морфолошких димензија, односно антропометријских карактеристика.

Моторичке активности су усмерене су на развој грубе моторике, равнотеже, ротације, фине моторике, акомодације ока и развоја говора. Подстичу брзину, координацију, флексибилност и снагу деце. Различита гibaња деце на отвореном простору усмерена су на развој „манипулативне“ моторике посебно руку и ногу, односно

координације у покрету с различитим помагалима током игре. Садржаји моторичких игара који се нуде деци су различити како би потенцирали различито моторичко искуство детета

Таква атмосфера подстиче и мотивише на учествовање у игри што резултира максималним ангажманом, осећајем задовољства и уживања у игри.

6. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА У РУРАЛНОЈ СРЕДИНИ

ОШ „Владислав Петковић Дис” Заблаће, насељеном месту на територији града Чачка, основана је 1805. године.^[1] Школа, од 1963. године, носи назив по Владиславу Петковићу Дису, српском песнику, родом из овог села.

Прва школа је почела са радом почетком 19. века, да би прва зграда наменски зидана за школу подигнута 1904. године. У току ратова школа је паљена и уништавана, али и обнављана. Данас је стара школска зграда под заштитом државе као споменик културе. Нова школска зграда је саграђена 1975. године, са савременим учионицана, библиотеком и канцеларијом наставног особља.

Данас школа поред матичне школе, има у саставу шест издвојених одељења и то у Виљуши, Жежевици и Рајцу. Нова школска зграда је саграђена 1975.године, са савременим учионицана, библиотеком и канцеларијом наставног особља.

У склопу школског дворишта налазе се школска кухиња са трпезаријом, и фискултурном салом изграђеном средствима Града Чачка 2008.године.

Такође се у склопу школе налази и просторија намењена за децу предшколског узраста, која похађају пропремни предшколски програм у условима прилагођеним средини и простору.

Слика 1.Изглед школе

6.1 Карактеристике и изглед простора у руралној средини

Простор са реквизитима

Слика 2. Простор са реквизитима

Реквизити су постављени у различитим деловима дворишта/ предњи и задњи део вртића обогаћен је елементима у служби обављања моторичких активности. У делу дворишта са справама, смештене су љуљашке, тобоган и клацкалице.

У истом делу дворишта се налазе фудбалски терен, као и кошаркашки терен за игру деце.

Слика 3.Изглед терена за фудбал

Слика 4. Изглед терена за кошарку

Слика 5. Изглед дела дворишта који није под травом

Површине под травом

Травна површина за неорганизовану, слободну спонтану игру, заузима један део дворишта.

Простор је заштићен од буке, али се налази у непосредној близини улице. Површина је посејана травом ради лакшег гажења, равна. Простор је осунчан, али има наткривен део.

Слика 6. Изглед дворишта

Поред травнатих површина, велики део дворишта чине бетонске стазе.

Реквизити

Двориште – велики део садржаја из програма физичког васпитања се остварује управо на дечијим игралиштима, уз максимално коришћење сунца и чистог ваздуха, у околини која је деци непосредна, природна и омиљена. Справе које се налазе у дворишту су:

- Тобоган – који се може употребити на различите начине у раду са предшколском децом. На њих се деца пењу и клизе низ његову косину, при чему развијају равнотежу и одваћнот.
- Љуљашке – служе деци свих узраста. Рад на њима помаже развоју одважности и равнотеже.

Справе у затвореном простору

- Струњаче – разноврсна употреба, користи се за пузање, колутање, котрљање, као доскочиште и у разним дечијим играма.
- Шведска клупа – као греда или балван намењена је развоју равнотеже, ходању, лаганом трчењу..
- Велика лопта – са великом лоптом могу се изводити различите вежбе и игре са кретним активностима попут потискивање, гурање, подизање, бацање изнад главе, котрљање, ежбе за леђа, покретне игре и друго...
- Чуњ – који служи као препрека коју треба заобићи, прескочити, мета за гађање и др.
- Ластиш - који служи као препрека, провлачење, прескакање, у вежбама обликовања, као обележја простора, у покретним играма, у плесу итд.

7. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА У УРБАНОЈ СРЕДИНИ

Вртић «Бошко Буха» је отворен 1979.године. Смештен је код ОШ «Ратко Митровић». У вртићу има шест васпитних група целодневног боравка, четири вртићске и две јаслене групе. У поподневним сатима раде две групе припремног предшколског програма.

Организатор посла у вртићу: Мила Протић, васпитач

Организатор посла у јаслицама: Светлана Милуновић, мед. сестра – васпитач

АДРЕСА: Светогорска б.б

Слика 7. Изглед вртића

Простор за реквизите

Реквизити су постављени у различитим деловима дворишта/ предњи и задњи део вртића обогаћен је елементима у служби обављања моторичких активности, трчања, пењања, провлачења, и то од стране већег броја деце, често истовремено.

Слика 8. Продтор са реквизитима

Слика 9. Простор са реквизитима

Површине под травом

Травна површина за неорганизовану, слободну спонтану игру, заузима већи део дворишта.

Простор је заштићен од буке, али се налази у непосредној близини улице и школе. Површина је посејана травом ради лакшег гажења, равна али постоји и брдовити део, са благим нагибом. Простор је осунчан, али има наткривен део.

Слика 10. Изглед травате површине

Слика 11. Изглед травнате површине

Градилиште

Овај део простора је у служби конструктивних игара. У једном делу вртића је постављен пешчаник, квадратног облика, са оградним зидом, а дно је испуњено песком.

Слика 12. Пешчаник

Зидови су од бетона. Песак је пун нечистоћа, а оградни зид је на неким местима оштећен.

У задњем делу се налазе аутомобилске гуме намењене за стваралачке игре деце.

Дворишне целине су повезане мрежом стаза. Али, приметно је оштећење на поједином деловима, које захтевају санацију, како би се спречиле повреде деце и обезбедиле свакодневне игре

8. ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ ФИЗИЧКИХ АКТИВНОСТИ

Аутор Ђорђевић (2002) истиче да је физичка активност предшколске деце важна са аспекта интегралног развоја, биолошко - здравственог аспекта и васпитног аспекта. Свестрано развијање личности као главни циљ физичког васпитања према Драгићу и Веселиновићу (2006), јесте захтев који се реализује кроз планирану и организовану активност, чија је основа педагошко – дидактичка. Основни циљ организованих активности у предшколским установама на основу правилника о Општим основама предшколског програма (2006), је да се вежбањем кроз форме рада, а уз примену средстава физичког вежбања, допринесе телесном расту и развоју најмлађих, развоју навика кретања, развоју и усавршавању моторике, учвршћивању здравља деце у целини. Да би се деци обезбедила разноврсна кретања, програм нуди следеће облике активности (организациони облици или форме рада): превентивно (јутарње) телесно вежбање, усмерену активност, покретну игру, шетњу, излет, рекреативну паузу, индивидуалан рад са децом са сметњама у физичком и моторном развоју, изражавање кроз покрете (дечји плес). Под усмереном активношћу подразумева се временски ограничени део у току кога се плански и систематски ради на остваривању задатака физичког васпитања. Усмерена активност као организациона форма рада представља целину, али према задацима који треба да се остваре у току активности разликује се уводни, главни (припремни и основни део) и завршни део (Станишић, 2013: 91). Сваки део активности захтева да се деца: уведу у активност, што се постиже кроз уводни део; оптимално ангажују, што се постиже кроз главни део; смире, односно доведу у стање у којем су била на почетку активности, што се постиже кроз завршни део усмереног облика рада (Ђурковић, 1995; Џиновић - Којић, 2011).

По форми и садржини усмерене активности из физичког васпитања могу бити различито примењиване

– игровне активности, активности образовног карактера, тематске активности, активности на ваздуху, комплексне активности и контролне активности (Џиновић - Којић, 2002). 103 Поред уобичајених усмерених активности у којима се примењују одређени облици кретања, извршавају одређени задаци и играју покретне игре, могу се организовати

и усмерене активности на одређену тему. Ове активности организују се тако што се деца одабере нека актуелна тема и на основу ње се разради одређени садржај (Станишић, 2013: 100). Води се рачуна да се садржај усклади са кретањима која деца изводе у току активности - тема годишње доба (зима, јесен...); бајка (Црвенкапа, Ивица и Марица...); цртани филм (Морнар Попај, Мики - Маус).

Структура усмерене активности је иста као и код других активности, с тим што се одређени садржај теме провлачи од уводног преко припремног и основног до завршног дела усмерене активности. Корелације са осталим методикама је велика, првенствено са Методиком развоја говора у оквиру које се користе приче, бајке, песме или цртани филмови чији се садржаји мотивационо опонашају, изводећи покрете сходно тексту који се користи. Ликовно васпитање пружа могућност израде костима, апликација за децу, реквизита и израде полигона у складу са тематским садржајем. Основно полазиште за овакве активности је да у васпитним групама нема деце која не воле физичке активности и нису спретна, већ да нису довољно мотивисана да испоље емоције и преточе их у физичку активност. Савремени методички приступ приликом реализације физичких активности обједињује све оно што омогућава деци да истражују и сазнања стичу путем кретања. Деца у току рада повезују активности са стварношћу и њима блиским ситуацијама, и на спонтан начин прихватају одређену тему која је присутна у реализацији јединице активности из физичког васпитања. Досадаши начин у практичном приступу и реализацији усмерених активности физичког васпитања укључивао је размимоилажење између односа теоријског и практичног рада. Савремени приступ у реализацији усмерених активности физичког васпитања састоји се у уједињавању знања и искуства детета. Главни циљ ове активности је да садржај, ситуације и ликови из цртаних филмова деци приближе не само свет, цртаних филмова који им је близак и драг, већ да пробуди дечије стваралаштво, да омогуће деци да игром и имитацијом развију креативност, развију невербалну комуникацију путем покрета, савладају одређене облике кретања, утичу на развој физичких способности и едукују кроз забаву. Имитативни рад децу доводи да говоре и ходају подражавајући. Своју личну историју и групни идентитет граде на основу породичних прича и слика. Повезују податке из живота са осталим изворима из окружења, градећи своју личност кроз активности. Деца предшколског узраста воле да се „претварају”, било да се играју у центру или да драматизују омиљену бајку, причу или

цртани филм. Она се „претварају” са циљем да уче о себи и свету који их окружује. Васпитач може да валоризује ову природну дечју потребу да се „претварају” уводећи креативну драматизацију песме, приче или цртаног филма у свој план и програм и на тај начин активира дечју пажњу (Бојовић, 2010: 11).

9. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА

9.1 Предмет истраживања

Предмет истраживања јесте емпиријска провера изгледа дворишта предшколске установе на сеоском подручију у поређењу са двориштем вртића на градском подручију.

9.2 Проблем истраживања

Ово истраживање покушаће да одговори на питање: Да ли постоје разлике у изгледу дворишта вртића на сеоском подручију у односу на вртић у граду?

Пошто сам запослена у установи која се налази на сеоском подручију, учила сам да постоје разлике у опремљености и изгледу дворишта у односу на градске вртиће. Стога, кроз сагледавање дворишта вртића у којем сам запослена и једног вртића са градског подручија, а у сарадњи са васпитачима оба вртића, упоредићу дворишта, недостатке и предности оба, и установити шта треба побољшати, унапредити.

9.3 Циљ и задаци истраживања

Општи циљ овог истраживања је долажење до података - теоријски и емпиријски кроз одговоре васпитача о следећим питањима:

Задаци:

- утврдити опремљеност дворишта вртића у граду и на селу,
- утврдити да ли су оба дворишта опремљена одговарајућим справама и реквизитима;

- утврдити да ли су оба дворишта подстицајна за дечју игруи да ли одговарају потребама деце.

9.4 Хипотеза и подхипотезе

Главна хипотеза: Претпоставља се да постоје разлике у опремљености изгледу дворишта вртића на сеоском и у градском подручију.

Подхипотезе:

- Претпоставља се да двориште вртића у граду има већи број справа и реквизита;
- Претпоставља се да је двориште вртића на сеоском подручију мање;
- Претпоставља се да су оба дворишта довољно безбедна, чиста и богата зеленилом.

9.5 Методе, инструменти и технике истраживања

Помоћу дескриптивне методе ће се после проучавања добијених података описивати тренутно стање дворишта вртића и у граду и на селу, при чему описиваће се постепено, детаљно и једноставно.

Дескриптивна метода се састоји у описивању педагошких појава. При том је усмерена према усавршавању научних сазнања, односно према генерализацији, не зауставља се само на описивању.

Технике истраживања

Анкетирање

Систематско посматрање.

Инструменти истраживања

- Упитник (намењен васпитачима вртића Бошко Буха и вртића на сеоском подручију Заблаће)

9.6 Узорак истраживања

Узорком истраживања је обухваћен градски вртић у Чачку Бошко Буха као и вртић на сеоском подручију у Заблаћу..

9.7 Статистичка обрада података

Предвиђеном анкетом у највећој мери ће се прикупити подаци. Подаци ће применом дескриптивне статистике, бити изражени мерама пребројавања, а сви квантитативни показатељи ће бити пропраћени квалитативном анализом.

10. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У установи на сеоском подручију запослена су два васпитача, која су учествовала у истраживању. Оба васпитача су струковни впитачи који у установи раде до десет година.

Прво питање *"Наведите главне недостатке отвореног простора Ваше установе"*

Као главне недостатке у изгледу дворишта вртића, васпитачи наводе:

1. Недостатак справа за игру деце

Физичка средина обухвата све оно што окружује дете у вртићу. Врсте материјала, облици просторија, боје које се налазе у простору и други чиниоци утичу на дечје искуство. Боравак и игре у дворишту подстичу ентузијазам и радозналост. Важан фактор чине временски услови и могућност да дете може осетити промене током читаве сезоне. Деца су у прилици да искуствено осете природне појаве и стекну знања о живој и неживој природи.

Васпитач сматра да је потребно обогатити двориште вртића намењен за трчање, ходање, скакање, окретање и игре са лоптом и обручевима, мини полигоном.

2. Мањак травнатих површина

Уређење дворишта остаје важан део у планирању процеса рада са децом. Васпитачи су свесни важности спољашње средине. Наиме, отворен простор подстиче

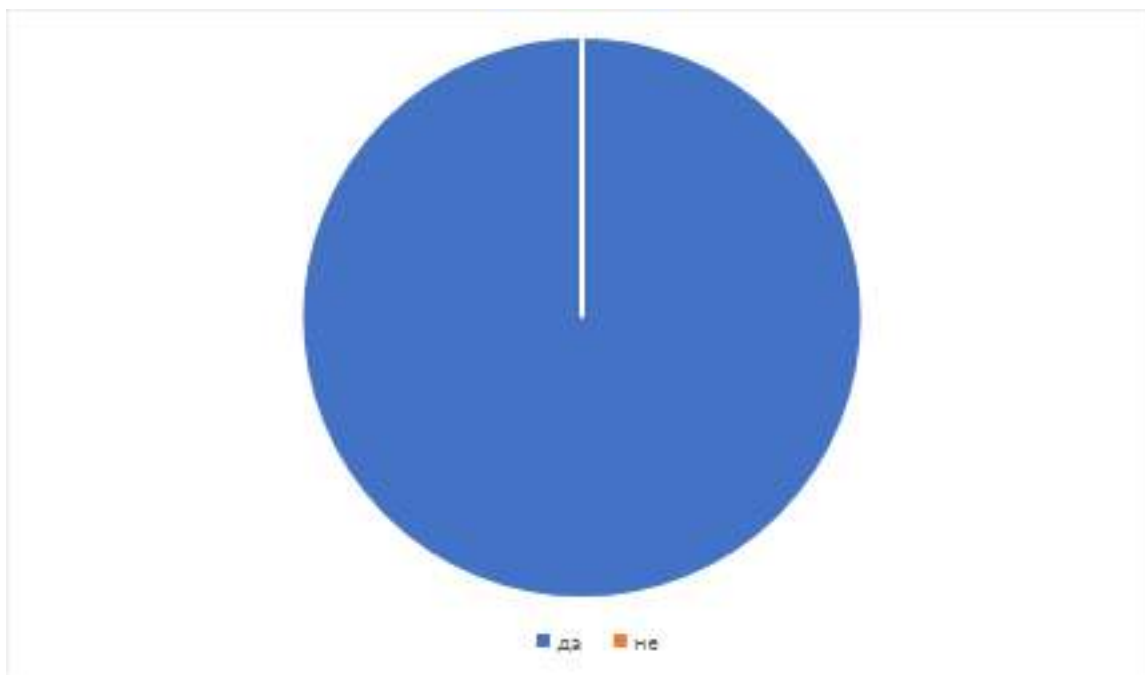
интеракцију између деце и пржа прилику за дружење различитих узрасних група. То је простор који дозвољава гласно причање, певање и викање. Она деца која су у соби тиха, могу се солободити кад изађу напоље. Васпитачи су у прилици да посматрају децу у различитим социјалним интеракцијама и на тај начин стекну потпунију слику о њима.

Поред развоја социјалних вештина и знања, ово је простор који подстиче емоционални развој. Дете стиче поверење у своје способности током организованих игара напољу; схвата шта све може тело и како да контролише покрете. Драмске игре су успешније на отвореном јер пружају већу сценографију за одигравање.

И наравно, двориште је место где деца унапређују свест о животној средини.

Наредно питање које је постављено васпитачима је: *"Да ли је двориште вртића довољно пространо и да ли величина дворишта задовољава број деце која бораве у установи?"*

Графикон 1: Питање: "Да ли је двориште вртића довољно пространо и да ли величина дворишта задовољава број деце која бораве у установи?"

Васпитачи сматрају да је двориште вртића пространо и одговара броју деце.

По прописима, величина дворишта износи најмање 8 м² по детету. Двориште мора бити ограђено, и то у висини од најмање 1,50 м. У случају да је ограда транспарентна, димензије испуна слободног простора у пољима износе најмање 12 цм, правац постављања преграда вертикалан (без хоризонтала). Отварање капије треба да буде изван домаћаја деце, заштићено додатном сигурносном бравом. Дозвољено је постављање живе ограде у комбинацији са жичаном оградом.

Двориште је лоцирано уз објекат предшколске установе и непосредно повезано са улазом у објекат. У оквиру зелених површина дворишта направити засад листопадног дрвећа које ће омогућити хлад за део дворишта у летњем периоду, а зими неће заклањати сунце. Травнате површине треба да заузимају 40% површине дворишта. Приликом избора биљака потребно је избегавати инвазивне и алергене врсте.

Дечје игралиште у склопу дворишта мора бити опремљено у складу са Правилником о безбедности дечјих игралишта, а у исто време да буде подстицајно за дечије учење и развој. Игралиште је изграђено на подлози погодној за дечија игралишта, површине је најмање 3 м² по детету, од чега један део има меку подлогу.

На питање "Да ли је двориште вртића богато биљним врстама?" васпитачи се слажу да јесте.

Веза са природом успоставља се од најранијег детињства, код малишана буди еколошка свест, ствара се здрава и перспективна популација.

При бирању биљака за вртиће важно је обратити пажњу на неколико ствари. Ови биљни елементи морају да буду распоређени тако да обезбеде и засенчене и сунчане просторе за игру. Истовремено, важно је да не отежавају евентуалну интервенцију васпитача и да буду прилагођени деци. Због тога се на површини дечијег вртића избегава стварање сасвим заклоњених и изолованих простора. Избегавају се биљке са отровним листовима или плодовима (попут тисе), као и са израштајима (трновима и оштрим листовима) који могу да повреду.

Кроз наредно питање, долазимо до одговора да се у склопу дворишта налази пешчаник, који је по мишљењу васпитача у солидном стању.

Деца су бића игре, а игра на отвореном, у дворишту или у природи је незаменљив извор дечје упитаности. У дворишту се, на различите начине, могу подржати игре у којима је дете уважено, препознато и у којима партиципира.

Давање могућности деци да се играју са материјалима који су прљави, било блатом, водом или бојом, омогућава радост експериментисања и пружа подршку дечјој аутономији.

Двориште је најузбудљивије место за експерименте. Различити природни материјали који се могу пронаћи у дворишту дају деци шансу да експериментишу.

Двориште вртића је прво и најважније место у коме деца могу да се играју, уче и граде односе свакодневно. Због тога, посебну пажњу посвећујемо уређењу дворишта.

Реквизити који се налазе у склопу установе, према одговорима васпитача су:

Графикон 2: Које се справе налазе у дворишту вртића?

И на ово се надовезује питање које справе и реквизити недостају, на шта васпитачи реагују следећим одговорима:

Графикон 3: Питање: Које справе и реквизити недостају у отвореном простору?

Због недостатка намених справа и реквизита, простор напољу деци не пружа могућности да га конструишу, граде и мењају.

Упитник је такође задат васпитачима из ПУ" Бошко Буха". Вртић «Бошко Буха» је отворен 1979.године. Смештен је код ОШ «Ратко Митровић». У вртићу има шест васпитних група целодневног боравка, четири вртићске и две јаслене групе. У поподневним сатима раде две групе припремног предшколског програма. Укупан број васпитача који су одговарали на питања је 6.

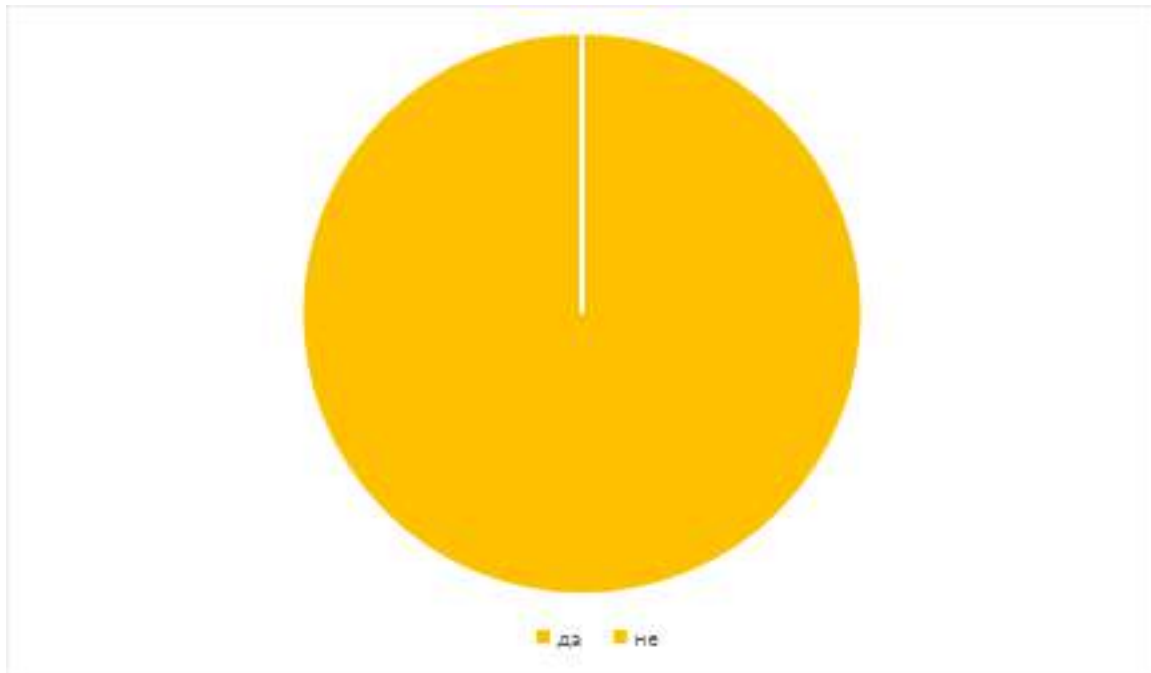
Прво питање *"Наведите главне недостатке отвореног простора Ваше установе"*

Као главне недостатке у изгледу дворишта вртића, васпитачи наводе:

- потребно је променити плочице,
- избацити бетонски стуб у пешчанику,
- простор око љуљашке такође је небезбедан,
- по дворишту налазе се рупе
- ограда у једном делу дворишта је оштрих, незаштићених ивица

Наредно питање које је постављено васпитачима је: *"Да ли је двориште вртића довољно пространо и да ли величина дворишта задовољава број деце која бораве у установи?"*

Графикон 4. Питање: Да ли је двориште вртића довољно пространо и да ли величина дворишта задовољава број деце која бораве у установи?

Васпитачи сматрају да је двориште вртића пространо и одговара броју деце.

Двориште је ограђено адекватном оградом, непосредно повезано са улазом у објекат..

Дечје игралиште у склопу дворишта мора бити опремљено у складу са Правилником о безбедности дечјих игралишта, а у исто време да буде подстицајно за дечије учење и развој. Игралиште је изграђено на подлози погодној за дечија игралишта, површине је најмање 3 м² по детету, од чега један део има меку подлогу.

На питање "Да ли је двориште вртића богато биљним врстама?" васпитачи се слажу да јесте.

На травној површини, непосредно уз део објекта у ком бораве јаслене групе, насумице је распоређено листопадно и четинарско дрвеће. Дендрофлора је сађена већим делом ободом дворишта. Присутне су групе четинарског дрвећа ближе објекту, док је листопадно дрвеће линијски сађено уз ограду. Излазећи из објекта са леве стране налази се група коју чини бодљиве смрче (Пицеа пунгенс Енгелм.). У непосредној близини, уз ограду, налази се група коју чини дрвеће хималајског кедра (Цедрус деодара Г. Дон), а до њих, линијски сађено дрвеће врсте келреутерија (Коелреутериа паницулата Лаџм.). Са десне стране налази се група четинарског дрвећа коју чине следеће врсте: једна дугоигличава јела (Абиес цонцолор Линдл.), две бодљиве смрче (Пицеа пунгенс Енгелм.) и три смрче (Пицеа абиес Карст.), а уз ограду налази се дрворед ситнолисних липа (Тилиа цордата Милл.).

Површина дворишта је највећим делом затрављена. Травњак је видно оштећен те је потребно поновно заснивање травне површине

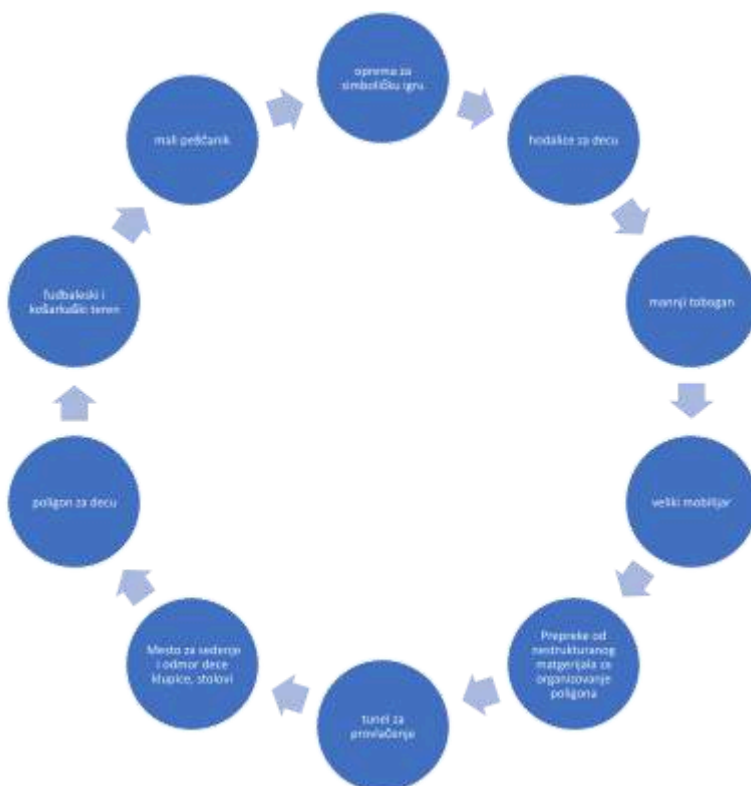
Кроз наредно питање, долазимо до одговора да се у склопу дворишта налази пешчаник, међутим изглед пешчаник не задовољава прописе предвиђене за изглед пешчанике. Наиме васпитачи истичу да је потребно променити песак, реконструисати сам пешчаник.

Реквизити који се налазе у склопу установе, према одговорима васпитача су:

- Тобоган
- Пењалица
- Пешчаник
- Клацкалица
- Гуме за провлачење

Справе које недостају у дворишту вртића су:

Графикон 5: Питање: Које справе недостаје у отвореном простору за игру?

11. ДИСКУСИЈА

У дечјој природи је да истражују свет око себе, да се свакодневно сусрећу с проблемима који их занимају и да о њима постављају питања, износе своје хипотезе о могућем решењу и своје разумевање одређеног проблема. О схватању дететова искуства зависи како ће нека идеја, предмет или однос с неким за њега имати смисао (Слуњски,2001). Из наведеног става закључује се да деца предшколског узраста конструишу своја знања на основу активности и искуства уз помоћ и подршку васпитача. Учење деце у предшколској установи јавља се као резултат дечјег искуства с материјалима и људима.

Деца уче тако да поступно конструишу своје знање чинећи , а васпитач их подржава у самосталном истраживању проблема који децу занимају.

Под утицајем физичких активности долази до значајних позитивних промена на свим системима човечијег организма, а посебно на респираторни, кардиоваскуларни, мишићно-коштано-зглобни, нервни систем.

Стога, потребно је обезбедити садржајан низ активности како у затвореном тако и у отвореном простору, где ће се физичко вежбање спроводити систематски и поступно, у условима потпуне безбедности а то подразумева: здравствено-хигијенске мере, чување и помагање, техничку исправност справа и ред и дисциплину.

У истраживњу које је спроведено у два вртића на градском и сеоском подручију, пошло се од претпоставке да вртић у граду има већи број справа и реквизита, да је пространије али да су оба безбедна за боравак и игру. Резултати показују да вртић у граду не задовољава основне критеријуме о изгледу и опремљености дворишта, услед чега није у потпуности безбедан за игру и боравак у њему, деце јасленог узраста а и старије. Двориште вртића на сеоском подручију је мање, нема довољан број справа али је пространо и безбедно за боравак у њему, прегледно тако да васпитачи у сваком тренутку могу да имају увид у дечије игре и активности.

Оба вртића немају довољан број справа и реквизита за игру. У вртићу на сеоском подручију справе су нове, очуване, постављене на одговарајућим местима. Док у вртићу на градском подручију справе су дотрајале, небезбедне и захтевају санацију и замену нових.

Дворишта оба вртића имају довољно зелених површина и биљака које су пажљиво биране, тако да нису отровне, распоређене су по целом дворишту, обезбеђују хлад, леп мирис и могућност да деца уоче да су и биљке жива бића и схвате њихов значај за људе.

Васпитачи обе установе разматрају да је потребно извршити промене у изгледу вртића, поправити посотјеће неправилности, заменити дотрајле справе и тиме омогућити безбеднији боравак деце у природи.

Разлике у изгледу дворишта вртића на градском и сеоском подручију су уочљиве, очекивало се да ће двориште градског вртића имати предност у односу на сеоски, али истраживање показује супротно.

ЗАКЉУЧАК

Деца су активни учесници и чланови вртића и друштва. Деца су грађани са својим правима и доприносом друштвеном животу своје групе, вртића и заједнице. Деца треба да буду активни учесници у обликовању свог идентитета као чланови различитих друштвених и културних заједница и као грађани демократског друштва. Када дете расте у средини која уважава индивидуална и колективна права и подстиче личну и колективну одговорност, оно развија заједничке вредности и свест о себи и заједници.

Свакако се може рећи да је игра најзаступљенији облик физичке активности деце. Може се спроводити ујутру да би се деца разбудила али може и у току дана. Најбоље би било да се игре спроводе на отвореном простору, колико год је то могуће и када услови то дозвољавају.

Простор нипошто није нешто дато по себи, независно од програма, већ обрнуто, он на најдиректнији и најконкретнији начин одражава концепцију програма и мора бити у складу са концепцијом Основа. Због тога васпитач нарочиту пажњу посвећује простору, његовом сталном реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању.

Захваљујући спроведеном истраживању, приметимо да обе средине захтевају побољшање услова, богаћење и отвореног и затвореног простора новим справама и реквизитима, као и повећање компетенција васпитача у контексту развијања реалног програма. Полазимо од тога да деца требају време, прилика и оптимални услови за експериментисање са моторичким учењем и зато организоване активности треба да буду забавни и разноврсни.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бојовић, Д. (2010). Више од игре. Београд: Центар за примењену психологију.
2. Драгић, Б., & Веселиновић, Н. (2006). Припремање учитеља са аспектом на методичку артикулацију часа физичког васпитања. У: Зборник радова ФФК - ФИС комуникације, Ниш. 183-190.
3. Gallahue, D.L., & Donnelly, F.C. (2003). *Developmental physical education for all children*. Champaign, IL: Human Kinetics.
4. Ђурковић, З. (1995). *Методика физичког васпитања деце предшколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача
5. Ђорђевић, В. (2002). *Предшколско физичко васпитање у Војводини*. Вршац: Виша школа за образовање васпитача. Министарство просвете, науке и технолошког развоја. (2006).
6. Правилник о општим основама предшколског програма. Службени гласник РС-Просветни гласник, 14,
7. Станишић, И. (2013). *Методика физичког васпитања предшколске деце*. Крушевац: Despot book.

8. Џиновић-Којић, Д. (2002). Физичко васпитање предшколског детета. Београд: Самостално издање аутора.
9. Џиновић-Којић, Д. (2011). Методика физичког васпитања предшколске деце. Београд: Учитељски факултет

ПРИЛОГ

АНКЕТНИ УПИТНИК

Поштовани васпитачи, овим упитником желимо да сазнамо какви су Ваши ставови о опремљености дворишта вртића у раду са децом приликом реализације активности из методике физичког васпитања. Молимо Вас да искрено одговорите на следећа питања!

1. Стручна спрема:

2. Радни стаж:

а) до 10 година

б) од 11 до 20 година

ц) од 21 до 30 година

д) од 31 до 40 година

3. Наведите главне недостатке отвореног простора Ваше установе:

4. Да ли је двориште вртића довољно пространо и да ли величина дворишта задовољава број деце која бораве у установи?

5. Да ли је двориште вртића богато биљним врстама?

1)да

2)не

6. Налази ли се у склопу вртића пешчаник?

1)да

2)не

Ако је Ваш одговор да У каквом је стању пешчаник?

7. Да ли је двориште подељено према узрасту деце (за боравак деце јасленог узраста и за децу од 3 до 6 година)?

8. Да ли је постојећа ограда довољно ефикасна?

А)Да

Б)Не

Уколико је Ваш одговор НЕ, наведите разлог.

9. Који од наведених реквизита и справа се налазе у дворишту вртића?

Тобоган

Љуљашка

Пешчаник

Кутак живе природе

Клацкалице

Пењалице

10. Које справе недостају дворишту вртића Ваше установе?

11. Пружа ли простор